

3. Кіт Г. Українська народна гра - дітям / Г. Кіт.// Її величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник статей / ред. Г. С. Тарасенко. - Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2009. - С.91-100
 4. Коваль Т.В. Виховання молодших школярів засобами української народної пісні в умовах Нової української школи / Т.В. Коваль // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. – Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – Вип. 27. Том 3. – С. 107-112.
 5. Коваль Т.В., Шикирінська О.А. Мистецька підготовка майбутніх учителів початкових класів у контексті культурологічної парадигми освіти / Т.В. Коваль , О.А. Шикирінська // Наукові записки: зб. наук. праць V Міжнародної науково-практичної конференції «Мистецька освіта XXI століття: виклики сьогодення» / Ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. – Випуск 169 – Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2018. – С. 222-226.
 6. Комисарова Л. Н., Костина З. П. Наглядные средства в музыкальном воспитании дошкольников : Пособие для воспитателей и муз. руководителей дет. садов. – М. : Просвещение, 1986. – 144 с.
 7. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність дітей: теоретичні основи й методика педагогічного керівництва // Її величність ГРА: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: зб. статей / за ред.. Г. С. Тарасенко. – Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2009. – С.8-21.
- Ляшенко О. Д. Художньо-педагогічна інтерпретація музичного твору в професійній підготовці майбутніх учителів музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О. Д. Ляшенко ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2001. –20 с.

УДК 373.3.015.31

Б. Брилін,
доктор педагогічних наук, професор
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
В. Бриліна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
B. Brilin, V. Brilina,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

ТЕАТРАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ ЯК ЗАСІБ МУЗИЧНО- ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

THEATRICALIZATION OF UKRAINIAN FOLK SONG AS A MEANS OF MUSIC AND AESTHETIC EDUCATION OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN

Анотація. У статті розглядаються аспекти творчого розвитку молодших школярів засобами театралізованого дійства в процесі інсценізації української народної пісні. Обґрунтовується значимість застосування театралізованого дійства в процесі навчально-творчої діяльності. З'ясовано значення театралізації української народної пісні як засобу музично-естетичного виховання дітей.

Abstract. The article is devoted to the topical problem of modern pedagogical science - the formation of aesthetic culture of junior schoolchildren in the process of theatrical activities. Based on the analysis of the state of development of this problem in scientific theory and educational practice, the importance of dramatization of Ukrainian folk songs as a means of musical and aesthetic education is clarified, the role and place of aesthetic culture and theatrical activities of primary school children in aesthetic education of children.

Ключові слова: музично-естетичне виховання, театралізоване дійство, творчий розвиток молодших школярів, українська народна пісня.

Key words: aesthetic culture of junior schoolchildren, junior school age, musical and aesthetic education, theatrical activity, Ukrainian folk song.

Постановка проблеми. Сучасна концепція музично-естетичного виховання молодших школярів опирається на найкращі зразки української народної педагогіки, що містять у собі виховання любові та поваги до народних видів мистецтва, історичної культурної спадщини. Формування таких основних компонентів духовного світу у дітей та юнацтва як національної самосвідомості, патріотичних почуттів, пов'язане з всебічним використанням кращих зразків українського музичного фольклору. Кожен народ, нація, етнічна група мають свої культурно-освітні традиції, на яких будується національна школа. Виховання молодого покоління, оволодіння національною рідною культурою молодим поколінням та основами культури інших народів стає запорукою повноцінного громадського життя.

В Концепції загальної середньої освіти головною метою є створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу, індивідуальних здібностей особистості, які забезпечують досягнення життєвих успіхів. Забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення, формування інтелектуального та культурного потенціалу особистості в Державній Національній програмі «Освіта» Україна XXI століття визначено одним з пріоритетних напрямків реформування основ національного виховання.

В наш час одним із найважливіших завдань школи постає національне відродження української культурної творчої спадщини, виховання духовно багатого та національно свідомої особистості. Естетичне виховання молодших школярів розглядається як невід'ємна частина національного виховання, визначальним чинником якого є успадкування молодим поколінням багатства духовної скарбниці народу – його культурної спадщини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Народне мистецтво є основою всієї української культури, неоціненної класичної спадщини, яку слід дбайливо зберігати і розвивати. Українській народній пісні властиве багатство слова, мелодики, емоційності, історичної достовірності, у яких розкривається характер, естетичні смаки, моральні переконання і ставлення до об'єктивної дійсності і суспільних явищ.

Багатство творчої народної спадщини, фольклорні джерела дали творче натхнення цілій плеяді видатних українських композиторів-класиків: С. Гулаку-Артемівському, М. Лисенку, М. Леонтовичу, К. Стеценку, С. Людкевичу, Л. Ревуцькому, Б. Лятошинському, А. Штогаренку. Їхня творчість збагатила національну скарбницю, поповнила педагогічний досвід, залишила роздуми над важливими мистецькими проблемами, дала оцінку подіям музичного життя, визначила його місце і роль у загальному культурному процесі. М. Вериківський, К. Данькевич, Д. Клебанов, Ф. Колесса, А. Кос-Анатольський, Б. Лятошинський – неповний перелік митців, що належать до генерації тих українських композиторів, діяльність яких немалою мірою визначає сучасний стан української музичної культури.

Відтворюючи життєво важливі сторони суспільного буття в музичному мистецтві, сучасні українські композитори О. Білаш, Л. Грабовський, Л. Дичко, В. Кирейко, Л. Колодуб, Г. Ляшенко, Ж. Колодуб, М. Скорик, Е. Станкович, В. Чубаренко й багато інших оновлюють принципи роботи з фольклором та реалізують новаторські ідеї.

Національні стильові властивості української музики базується на комплексі мелодичних, ладових, ритмо-гармонічних та поліфонічних засобів виразності, особливо на характеристиках інтонування, тому що воно сприяє перетворенню звукових образів на чуттєву реальність, яка віддзеркалює національні традиції [3, с. 31].

Звертаючись до невичерпних джерел народнопісенної творчості українські композитори досягли високого рівня майстерності і їх музичні твори зберігають стилістичні ознаки народного мелосу – як основи музичного стилю, якому притаманні: широкий мелодизм, орнаментований мелізматичними прикрасами, домінуванням контрастних переходів мажору і мінору [6, с. 4].

Розглядаючи дане питання, Л. Бровчак у наукових працях відзначає: «Процеси розвитку української нації, нагромадження її економічного, соціально-політичного й інтелектуального потенціалу стали важливим фактором, що сприяє піднесенню національної культури і всіх духовних запитів. Культура виконувала роль не тільки духовного, але і матеріального стимулу у збереженні і зміцненні стійкості національних особливостей, психологічного складу, традицій і обрядів, підсилюючи вплив культури на національну самосвідомість українців [2, с. 87].

Оновлення та розбудова нової системи музично-естетичного виховання в сучасних закладах середньої освіти потребує поглибленого вивчення і впровадження творчої та педагогічної спадщини українських композиторів-класиків, які в своїй творчості спирались на національні основи фольклорної музичної скарбниці.

Мета статті полягає у розгляді аспектів естетичного виховання молодших школярів засобами театралізації української народної пісні як невід'ємної частини національного виховання, визначальним чинником якого є успадкування молодим поколінням багатства духовної скарбниці народу.

Виклад основного матеріалу. Тенденції розвитку сучасного суспільства зумовили потребу у пошуку нових шляхів удосконалення процесу мистецького виховання учнів та молоді, що потребує уваги педагогічної науки та практики, особливо, коли йдеться про дітей, оскільки саме їм незабаром доведеться перебрати на себе відповідальність за гідне місце українців в культурному середовищі цивілізованих народів світу та створювати надійні підмури для творчих здобутків у сфері музичної діяльності.

Поширилися такі форми організації естетичного виховання молодших школярів як огляди-конкурси художньої самодіяльності учнів. У кожному регіоні такі заходи мають різні назви: «Народні джерела», «Чисті роси», «Пісенні дивоцвіти» та ін. Вони спрямовані на розвиток свідомості особистості та емоційно-ціннісного ставлення до українського музичного фольклору, який є засобом самореалізації, і головне – виховання в учнів морально-естетичних ідеалів, інтересів, смаків та уподобань.

Серед традиційного музичного фольклору особливе місце займає пісенний жанр, до якого входять календарні, побутові, обрядові, епічні пісні. В календарних та обрядових піснях поетична та музична мова характеризується лаконічністю, співпаданням інтонаційного та семантичного змісту, які відповідають головному призначенню – вираженню в художній формі звертання, відчуття захоплення і звеличання природи. Такі пісні закладають фундамент сприйняття та формування естетичного відношення до навколишнього світу.

Епічний жанр відображає важливі історичні події, що відбувалися в житті народу. Вони розрізняються за своєю формою, яка залежить від міри підпорядкування мелодичної структури семантичному значенню слова. Побутові пісні є різноманітними за своєю тематикою і розкривають емоційний стан людини, радість, печаль, м'яку іронію, або гостру сатиру тощо. Вони найбільш чутливо передаються засобами музичної виразності і відіграють провідну роль у відображенні художніх образів. «Народна українська пісня, що пройшла через горен величної душі, – писав М. Лисенко, зігриває серце людям старим, розпалює вогнем серце й молодим, дітям» [4, с. 24].

В історично створених народних піснях із покоління в покоління передаються героїчні подвиги, поетична краса рідного краю, картини трудового життя і гуманістичні, моральні, естетичні ідеї сприйняття світу. На шляхах педагогічного пошуку ефективних засобів виховання український фольклор має велику цінність в теперішній час. Для розгляду аспектів естетичного виховання молодших школярів, повноцінного усвідомлення змісту музичного фольклору учнями необхідно чітко визначити класифікацію жанрових різновидів, показати характерні відмінності, глибоко розкрити їх зміст. Реалізація даних завдань потребує використання музичного матеріалу, який є потужним для сприймання відповідно вікової групи школярів. При цьому слід визначити те, що в своїй основі народна пісня органічно пов'язана з поєднанням засобів художньої виразності поезії, танцю, пантоміми, драматичного театрального дійства. Важливим етапом є підбір пісенного репертуару до інсценізації – найголовніше і складне завдання: знайти пісню, яка була б співзвучна настрою дітей, відображала їх інтереси та уявлення про навколишній світ, духовно збагачувала та розвивала їх, була доступна для виконання.

«Театралізована народна пісня, – підкреслює В. Черкасов, допомагає сприймати світ музики, слова й театралізовані дії як єдиний творчий процес, що дає виконавцям і слухачам радість, наснагу і естетичну насолоду [5, с. 210].

Музично-театральна діяльність впливає на формування естетично-оцінного ставлення до дійсності, зокрема до музичного мистецтва. Учень досягає своєї естетичної обізнаності тільки в тому випадку, коли те, що пропонує театр стає для нього внутрішньо важливим, якщо життя, яке відтворюється у виставі, хвилює його, якщо питання, які піднімаються на сцені, мають пряме або опосередковане значення для духовного розвитку суспільства. Отже, в процесі залучення учнів до творчої діяльності в системі музичного виховання дітей молодшого шкільного віку найчастіше використовується імпровізація – вокальна, інструментальна, ритмічна, рухо-пластична і театральна.

У процесі інсценування українського музичного фольклору доцільно використовувати предмети прикладного мистецтва, побуту, та етнографічного матеріалу. Розвивають творчі здібності дітей ігри з рухами, танцями та співом, які можна інсценізувати або виконати в русі. Творчо діючи, учні навчаються передавати характерні риси пісенного персонажа, самостійно інтерпретувати художній образ за допомогою вчителя. Все це закладає основи розвитку акторської майстерності. Виготовлення декорацій і костюмів для театральних персонажів також сприяє розвитку творчих здібностей дітей, накопиченню творчого досвіду; використання різного матеріалу та обладнання спонукає до формування естетичного смаку, відчуття форми та її образного відображення.

Музична творчість є доступною формою світосприйняття; відтворення жанрових різновидів, осягнення сутності потреб у красі та творчому самовираженні. Високохудожні твори минулого і сьогодення формують і поглиблюють свідомість, слугують засобом збереження соціальної пам'яті нації, виконують функції причетності молодого покоління до історії свого народу. Музика традиційно розглядається як своєрідний засіб пізнання та вираження емоційного світу людини, а молодший шкільний вік найбільш придатний для музично-естетичного виховання, організації інсценізації української народної пісні у виховній практиці молодших школярів. «Успішне формування естетичного відношення молодших школярів до музичного мистецтва, підкреслює А. Авдієвський, стає можливим за умови практичного виховного впливу націленого на забезпечення системного характеру цього явища і розвитку структурних компонентів у їх взаємозв'язку в організації інсценізації української народної пісні у навчальній та виховній практиці молодших школярів» [1, с. 75].

Висновки. Таким чином, вирішенню завдань з формування естетичного відношення до музики у процесі театралізованої діяльності та театралізації української народної пісні сприяє використання інших видів мистецтва. Слід визначити те, що в своїй основі народна пісня органічно пов'язана з поєднанням засобів художньої виразності поезії, танцю, пантоміми, драматичного театрального дійства. Синкретизм народної культури і генетично споріднених з дитячою грою фольклорних традицій – яскравий і неперевершений зразок природної інтеграції поетичного слова, музики, хороводних рухів, елементів театральної дії, педагогічна ефективність якої доведена багатовіковим існуванням етнопедагогіки. Саме цей напрямок музично-художньої освіти доцільно активно впроваджувати у практику викладання музики та мистецьких дисциплін, особливо в молодших класах: інсценізація пісні, ігри театралізації, розвиваючи розумові й фізичні здібності дітей, їх почуття і творчу фантазію.

Перспективи подальших розробок. Подальшого наукового дослідження потребують питання педагогічного керування процесом формування естетичної культури молодших школярів у процесі театралізованої діяльності; розгляд аспектів творчого розвитку молодших школярів засобами театралізованого дійства в процесі інсценізації української народної пісні; застосування театралізованого дійства в процесі навчально-творчої діяльності; з'ясування значення театралізації української народної пісні як засобу музично-естетичного виховання молодших школярів.

Література

1. Авдієвський А. Т. Хрестоматія з музики для дітей молодшого шкільного віку: навч. посіб.–Київ, РННЦ «ДІНІТ», 2000. 83 с.
2. Бровчак Л. С. Національні особливості української культурної спадщини. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя» (VI школа методичного досвіду): Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2016. 312 с.
3. Брилін Е. Б. Теорія і практика музично-творчого розвитку студентів мистецьких спеціальностей: навчально-методичний посібник. Вінниця: Нова книга, 2019. 168 с.
4. Лысенко Н. В. Характеристика музыкальных особенностей украинских дум и песен, исполняемых кобзарем Вересаем. Киев: «Киевская старина», 1874. С. 24 – 25.
5. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти: навч. посіб. Київ:ВЦ «Академія». 2016. 240 с.
6. Хрестоматія для сольного співу: пісні, романси, арії українських композиторів. У трьох частинах. Частина III / Укладачі: Бриліна В. Л., Ставінська Л. М. Київ: «Освіта України», 2006. 297 с.

УДК 37.7.077

А. Буцєрога,

здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Л. Онофрійчук,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

A. Butseroga,

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskiy
State Pedagogical University

L. Onofrichuk,

Ph. D.(Pedagogica) Associate
Professor Vinnitsa State Pedagogical
University by Mihail Kocubinskij

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER OF MUSIC ART IN THE PROCESS OF STUDENTS MUSICAL AND THEATRICAL ACTIVITY

Анотація. На основі комплексного аналізу понять «компетентність», «музично-театральна діяльність» у статті викладено зміст музичної і театральної творчості та її значення в педагогічній діяльності. Викладено проблеми, що спонукають педагогів розвивати свою професійну компетентність. Висвітлено особливості застосування музично-театральної діяльності у навчально-виховному процесі учнів молодшого шкільного віку. Представлено конкретні принципи, які забезпечують цілеспрямований, послідовний і різнобічний вплив на особистість школяра і сприяють його успішному розвитку.

Abstract. On the basis of the complex analysis of concepts "competence", "musical and theatrical activity" in the article the maintenance of musical and theatrical creativity and its value in pedagogical activity is stated. Problems that motivate teachers to develop their professional competence are outlined. The peculiarities of the application of musical and theatrical activities in the educational process of primary